

Бурдун В. В. Использование проблемного обучения на уроках специальных технологий в профессионально-технических учебных заведениях

Статья посвящена раскрытию основных категорий проблемного обучения, рассмотрению технологии конструирования проблемного обучения в практике профессионально-технических учебных заведений. Рассмотрены этапы построения проблемного занятия с точки зрения его цели, путей реализации, возможного результата и изменений в развитии и совершенствовании личностно-профессиональных качеств учащихся профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: проблемное обучение, проблемная ситуация, учащиеся.

Burdun V. V. The use of problem-based learning in the classroom of special technologies in vocational and technical schools

The article is devoted to the main categories of problem-based learning, technology considered design problem-based learning in the practice of vocational-technical schools. The stages of the construction of the problem classes in terms of its goals and ways of implementation, and the possible result of changes in the development and improvement of personal and professional qualities of students in vocational education.

Key words: problem-based instruction, problem situation, students.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378

М. Г. Вієвська

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИБОРІ ФОРМ ТА МЕТОДІВ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Аналіз сучасної системи протиріч у системі „ВНЗ – ринок праці” виявив нагальну необхідність у формуванні соціальної відповідальності в процесі фахової підготовки майбутніх менеджерів з економіки. Означене спонукало до пошуку інноваційних форм та методів організації професійної підготовки студентів у вищому економічному навчальному закладі.

Питання застосування інноваційних форм та методів у навчальний процес вищої школи в останні роки розглядали у своїх працях Н. І. Гітун, О. Ю. Закусило, О. П. Ліннік, Г. О. Лисак, В. М. Мадзігон, С. В. Король, О. І. Пометун, С. О. Семеріков, К. В. Стецюк, О. І. Теплицький, О. А. Федій.

Незважаючи на певний інтерес науковців до інновацій у професійній підготовці випускників вищих навчальних закладів питання інноваційних тенденцій у виборі форм та методів фахової підготовки студентів у формуванні соціальної відповідальності поки не висвітлено.

Формування цілей статті полягає у виокремленні інноваційних тенденцій у виборі форм і методів фахової підготовки майбутніх менеджерів з економіки у формуванні соціальної відповідальності.

Оскільки сьогодення вимагає освіти, що орієнтована на формування особистості, яка відповідає за результати наслідки прийнятих та реалізованих рішень, демонструє соціально відповідальну поведінку, то необхідна цілеспрямована, систематична робота у вищих навчальних закладах з формування соціальної відповідальності у випускників. Означена проблема вимагає педагогічного осмислення та рішення.

Ситуація, що слалася, спонукала нас до розробки власної моделі формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки у фаховій підготовці, яка містить цільовий, методологічний, змістовий, процесуальний, технологічний, діагностичний та оціночний компоненти.

Методика формування соціальної відповідальності в майбутніх менеджерів з економіки передбачає завдання, технології, етапи та психолого-педагогічний супровід. У педагогічній теорії й практиці виділяють традиційні й нетрадиційні методи та форми організації навчання та проведення занять. До традиційних зараховують такі, які визначено нормативним документом – навчальним планом для даного типу навчального закладу. Для вищої школи традиційними є лекція, семінари, практичні, лабораторно-практичні заняття. У той же час відомо, що якість підготовки фахівця залежить від їх активності в усіх видах навчальної діяльності. Саме тому частіше зустрічається досвід використання таких активних форм, як економічні дебати, рольові ігри, аналіз та обговорення відеороликів, кейсів, КВК, ділові ігри тощо.

Результати проведеного формувального експерименту свідчать про те, що вибір форм та методів навчання займає одне з провідних місць у формуванні соціальної відповідальності майбутніх управлінців. Саме інтерактивне навчання як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів створює комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Означене навчання реалізується в інтерактивних технологіях та методах навчання.

Інтерактивна технологія навчання – це така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть того, хто навчається, в колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесі. Кожен має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання.

Інтерактивні технології містять чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що

стимулюють процес пізнання, розумові й навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно сприяє формуванню навичок і вмінь соціальної відповідальності, виробленню цінностей соціальної відповідальності, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дозволяє педагогу стати справжнім лідером.

Інтерактивне навчання має складатися з таких компонентів: набір тренувальних тематичних вправ для закріплення знань, навичок, умінь, які були одержані за допомогою схем, діаграм чи іншого виду аудіо- і відеоматеріалу; наявність тестів для кожного з етапів навчання; можливість роботи з викладачем-наставником та іншими студентами.

Для ефективного застосування інтерактивного навчання викладач повинен старанно планувати свою роботу, щоб дати завдання студентам для попередньої підготовки; відібрати для заняття такі інтерактивні вправи, які дали б студентам „ключ” до освоєння всієї теми; дати студентам час подумати над завданнями, щоб вони сприйняли його серйозно, а не механічно або „граючись” виконали його; на одному занятті можна використовувати одну (максимум дві) інтерактивні вправи, а не їх калейдоскоп; важливим є проведення обговорення підсумків інтерактивної вправи, зокрема, акцентуючи увагу і на іншому матеріалі теми, безпосередньо не порушеному в інтерактивній вправі тощо.

Наведемо приклад з досвіду роботи в цьому напрямку. Навчальні плани як відображення змісту економічної освіти мають містити курси, що сприятимуть формуванню соціально відповідального управлінця. Аналіз планів навчального процесу підготовки бакалаврів з менеджменту дозволяє стверджувати, що означені питання є складовими декількох навчальних курсів. Так, згідно з навчальним планом підготовки майбутніх управлінців у Криворізькому економічному інституті Державного вищого навчального закладу „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” передбачена нормативна та варіативний складник. Підготовка із соціальної відповідальності майбутнього менеджера у вищому економічному навчальному закладі відбувається у процесі вивчення нормативних дисциплін циклу гуманітарної, природничо-наукової, загальноекономічної та професійно-орієнтованої підготовки, що мають і поліфункціональний вплив на його розвиток (філософія, релігієзнавство, культурологія, соціологія та інші), і монофункціональний (Основи менеджменту, Менеджмент ГМК тощо), виконання завдань навчальної практики „Вступ до фаху”, виробничої практики, комплексної практики з фаху. Розглянемо можливості формування соціальної відповідальності дисциплін нормативної частини. Так, курси гуманітарної підготовки, а саме філософія, етика і естетика, культурологія, соціологія дозволяють сформувати ціннісні орієнтації майбутніх фахівців, які є основою соціально відповідальної поведінки. Саме знання – це шлях до формування цінностей

особистості, які є чинником детермінації і регулювання мотивації і дій, а тому формують основу майбутньої професійної діяльності. Аналіз наукової літератури та дані отриманих нами результатів дослідження свідчать, що суспільство рухається до модерністської системи цінностей. Оскільки категорія „соціальна відповідальність” є складовою цінностей сучасного суспільства, то має стати домінантою ціннісних орієнтирів управлінця та системоутворюючим ядром ціннісних орієнтацій молоді. Ми вважаємо, що саме формування соціальної відповідальності в майбутніх фахівців є необхідною умовою подолання кризових явищ системи цінностей сучасного українського суспільства. Значні можливості містить курс „Основи психології та педагогіки”, мета якого полягає в озброєнні майбутніх фахівців з управління знаннями про закономірності формування та розвиток особистості, трудового колективу, допомозі в оволодінні методами пізнання психологічних особливостей персоналу, ефективного впливу в удосконаленні макрохарактеристик певної людини як індивіда, особистості, суб’єкта праці, індивідуальності; розкритті сутності педагогічного процесу, основ його організації в різноманітних умовах діяльності; обґрунтуванні сутності, змісту навчання та виховання, а також їх найбільш продуктивних моделей, алгоритмів та технологій. Завдання навчальної дисципліни полягають у формуванні професійних; навчальних; соціальних компетенцій через оволодіння студентами знань про психологію та педагогіку як навчальні дисципліни; психіку, її розвиток, рівні прояву психіки; психічні процеси, стани та властивості; психологію особистості, групи та колективу; психологічні основи діяльності, ефективної управлінської діяльності; місце та значення освіти в культурі людства; психолого-акмеологічні основи вдосконалення професіоналізму персоналу, педагогічну теорію та методики навчання; управління навчанням; оволодінні методами пізнання психологічних особливостей персоналу. Зміст програми передбачає розгляд теоретичних питань на лекціях з психології діяльності, а саме питань: поняття про діяльність, типи і види діяльності, її структура; поняття та чинники спільної діяльності; мотивація діяльності. Окрім того, тема передбачає ознайомлення студентів із соціальною відповідальністю в структурі діяльності сучасного економіста. Значний внесок у формуванні соціальної відповідальності мають практичні заняття, індивідуальна та самостійна робота зі студентами, завдання для науково-дослідної роботи. Таким чином, означений курс торкається проблеми соціальної відповідальності на теоретичному та практичному рівнях. У межах вивчення курсу „Основи психології і педагогіки” формується особистісний компонент соціальної відповідальності майбутнього управлінця: емоційно-почуттєва сфера, професійна „Я-концепція” та інше. Цей курс дає можливість не тільки формувати особистість майбутнього менеджера, а й розвивати відповідальність як професійно значущу якість фахівця. Серед дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки необхідно зазначити курс „Основи екології”, який дає можливість ознайомити студентів з

екологічною відповідальністю. Цикл професійно-орієнтованої підготовки містить курси: „Основы менеджменту”, „Управління персоналом” та підготовка курсової роботи з „Основ менеджменту”. Оскільки базовим у професійній підготовці менеджерів є курс „Основы менеджменту”, то він передбачає питання відповідальності та етики в менеджменті (юридична та соціальна відповідальність у менеджменті, етика в менеджменті, взаємозв'язок відповідальності й етики в менеджменті). Аналіз програм підготовки фахівців з управління в економічних навчальних закладах країни, підручників та навчально-методичної літератури свідчить, що на вивчення питань соціальної відповідальності відводиться за програмами від 2 до 4 годин. Не знижуючи важливості перерахованих нами курсів у формуванні соціальної відповідальності, ми вважали, що потрібна усталена система формування соціальної відповідальності фахівця з управління. Тому ми ввели у вузівську практику підготовки менеджерів курси „Соціальна відповідальність менеджерів з економіки” для бакалаврів та „Соціальна відповідальність у промисловому бізнесі” для магістрів.

Метою вивчення дисципліни „Соціальна відповідальність менеджерів з економіки” є отримання студентами знань про забезпечення етичного походження продукції/послуг та потенційних вигодах організації в результаті реалізації програм соціальної відповідальності та сприяння розвитку професійних якостей, що забезпечують формування соціально відповідальної поведінки.

Завдання навчальної дисципліни полягають в оволодінні майбутніми менеджерами знаннями про соціальну відповідальність як професійно значущу якість менеджера з економіки та складову його професійної діяльності; форми соціальної відповідальності бізнесу, ступінь інтеграції концепції соціальної відповідальності у стратегію компанії, соціальну звітність (основні стандарти звітності та аудит соціальної звітності), поняття етичного бізнесу та про основні ініціативи в області корпоративної соціальної відповідальності, прав людини та стійкого розвитку.

Організація вивчення дисципліни передбачає ознайомлення з трьома модулями: соціальна відповідальність як професійно значуща якість менеджера з економіки; соціальна відповідальність як складова професійної діяльності менеджера; соціальна відповідальність у формуванні етичної поведінки менеджера з економіки. При вивченні курсу „Соціальна відповідальність менеджерів з економіки” у студентів формуються компетенції: з визначення місця соціальної відповідальності в системі професійно-особистісних якостей менеджера з економіки; основних понять соціальної відповідальності; еволюції концепцій соціальної відповідальності; готовності брати відповідальність за соціальну звітність та соціальний аудит, ініціативи в організаційному розвитку, дотримання основ бізнес етики, Кодексу відповідальної поведінки; володіння уміннями враховувати та прогнозувати соціальні аспекти впливу ділової активності на працівників, споживачів, місцеві громади, суспільство; вирішувати загальні соціальні проблеми захисту довкілля, прав громадян, інтересів споживача,

охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності; реалізовувати відносини відповідальності за допомогою сукупності етичних, правових та економічних норм у їх взаємозв'язку; нести персональну відповідальність за діяльність співробітників і всієї організації; приймати управлінські рішення з питань соціального партнерства та соціальної відповідальності бізнесу. Цей курс має 3 кредити. Програмою передбачені лекції, практичні заняття, індивідуальна та самостійна робота тощо.

Серед рекомендованих методів активного навчання для проведення лекцій з тем „Соціальна відповідальність менеджерів з економіки: основні поняття та визначення”, „Основні учасники соціальної відповідальності бізнесу”, „Інтеграція соціальної відповідальності у стратегію, структуру та культуру організації”, „Основні ініціативи у галузі соціальної відповідальності та стійкого розвитку” та „Основи бізнес етики” були такі: проблемна демонстративна, бінарна, прес-конференція, із запланованими помилками, діалог, „ажурна пилка” тощо.

При проведенні практичних занять з означених тем курсу використовувались: „захист теми”, економічний брейн-ринг, рольова гра, робота в парах, робота в малих групах, метод „Прес” тощо. Значний інтерес у студентів викликає застосування викладачем електронної пошти (індивідуальна та групова розсилка); електронні консультації та лекційні записи; розповсюдження результатів колективної роботи тощо. Окрім того, під час вивчення дисципліни майбутні менеджери з економіки долучаються до проведення міні-досліджень.

Отже, як свідчить наш досвід, формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки за допомогою використання інтерактивних технологій дозволяє підвищити показники післяконвенційного рівня сформованості означеного складного особистісного утворення. Подальшу свою роботу ми бачимо в узагальненні досвіду вищих економічних навчальних закладів у формуванні соціальної відповідальності фахівців та виявленні тенденцій щодо вибору форм та методів фахової підготовки майбутніх менеджерів з економіки.

Вієвська М. Г. Інноваційні тенденції у виборі форм та методів фахової підготовки студентів у процесі формування соціальної відповідальності

У статті висвітлено інноваційні тенденції у виборі форм та методів фахової підготовки студентів. Представлено результати досвіду їх використання у формуванні соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки.

Ключові слова: фахова підготовка менеджерів, соціальна відповідальність, інноваційні форми та методи навчання.

Виєвская М. Г. Инновационные тенденции выбора форм и методов профессиональной подготовки студентов в процессе формирования социальной ответственности

В статье освещаются инновационные тенденции в выборе форм и методов профессиональной подготовки студентов. Представлены результаты опыта их использования в формировании социальной ответственности будущих менеджеров экономистов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка менеджеров, социальная ответственность, инновационные формы и методы обучения.

Vievskaya M. G. Innovative tendencies in forms and methods of students' professional training in social responsibility forming

The innovative tendencies in forms and methods of students' professional training are considered in this article, and the results of their using in forming social responsibility of future managers in economy were presented in it.

Key words: managers' professional training, social responsibility, innovative forms and methods of training.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.88

Т. А. Дмитренко

**ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В СОВРЕМЕННОЙ
МЕТОДИКЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В
НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ**

Процесс интеграции российского образования в мировое образовательное пространство задает новые ориентиры для подготовки профессионалов. Система профессионального образования нацелена на повышение конкурентоспособности современного специалиста на рынке труда и предполагает свободное владение своей профессией на уровне международных стандартов. В связи с этими изменениями, в вузах нелингвистического профиля становится важным приобретение не только специальных знаний, но и успешное овладение иностранным языком, при этом цели и содержание обучения иноязычному общению сориентированы на профиль специальности.

Практическая потребность в специалистах, владеющих иностранным языком и подготовленных к его усвоению с помощью передовых технологий, позволяет создать новую систему языковой подготовки, при которой иностранный язык является инструментом будущей профессиональной деятельности выпускников. Благодаря этому преподаватели неязыковых вузов призваны не только формировать языковые и речевые навыки и умения, но и расширять, обогащать профессиональную компетенцию студентов за счет использования